

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2016

Janmartin Rahder en Simon Teerink

Inleiding

Tot aan de eeuwwisseling broedde de grote gele kwikstaart zeer sporadisch in Noord-Brabant. Vanaf 2000 nam het aantal plotseling toe. Sinds 2006 volgt Vogels in Brabant de soort op de voet. Een fors aantal vrijwilligers gaat in het voorjaar op pad om territoria van de grote gele kwik op te sporen. Daarnaast raadplegen wij gegevens van waarneming.nl. Voor u liggen de resultaten van 2016.

Winter en voorjaar van 2016

2016 was het derde jaar op rij met een winter die uitzonderlijk zacht verliep; het was de op één na zachtste winter sinds 1706. De winter telde geen enkele ijsdag (max. temperatuur onder nul) en er lag in Midden- en Zuid-Nederland weinig sneeuw. De kans om de winter zonder veerscheuren door te komen was goed, waardoor we mogen aannemen dat ook in 2016 een flink cohort grote gelen aan het broedseizoen kon beginnen.

Man met voer voor jongen, 's-Hertogenbosch (JMR)

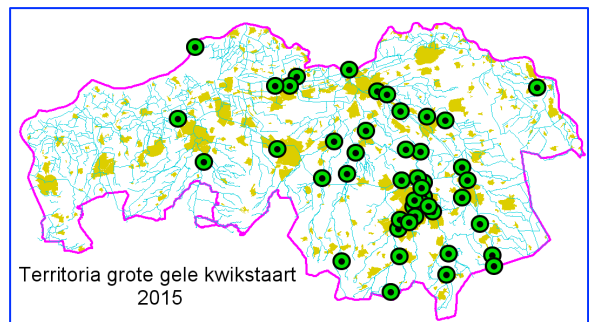
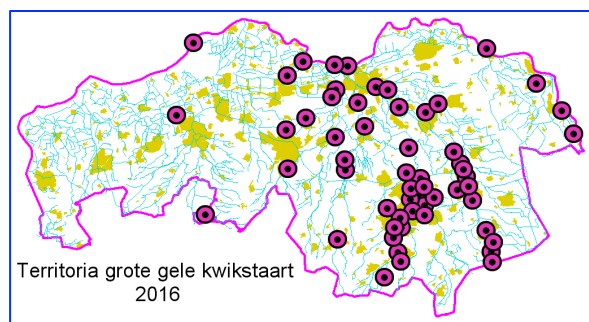
Resultaten 2016

In 2016 zijn 57 territoria gevonden en dat zijn er 11 meer dan in 2014, alweer een toename met bijna een kwart. Na het dieptepunt in 2012 (met 28 territoria) is de stand in vier jaar meer dan verdubbeld!

De kaartjes tonen de territoria van grote gele kwikken in 2016 en 2015. Alle waarnemingen die voldoen aan Sovon-criteria tellen hierbij mee; het gaat dan om vastgestelde territoria, dus niet alleen om broedgevallen.

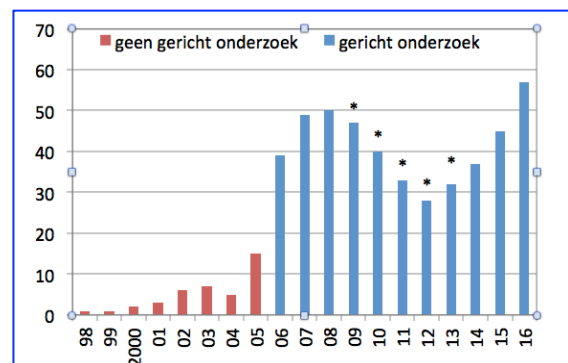
In 2016 is op zeker 27 locaties gebroed en er zijn minstens 31 broedsels geteld. We hebben de indruk dat er in 2016 wat minder aandacht geweest is voor het volgen van de nestlocaties. Het aantal broedsels zal daarom stellig hoger

zijn geweest. We kregen vier locaties door waar twee keer achtereen werd gebroed, en één locatie telde drie broedsels achtereen. Op 28 mei werden de eerste uitgevlogen jongen gezien, een vijftal op een rioolzuivering (rwzi). Hier zaten de vogels dus eind maart al op de eieren. Dit terwijl er in het westen nog volop doortrek gaande was van noordelijker broedende grote gelen, waarschijnlijk uit Scandinavië⁶.

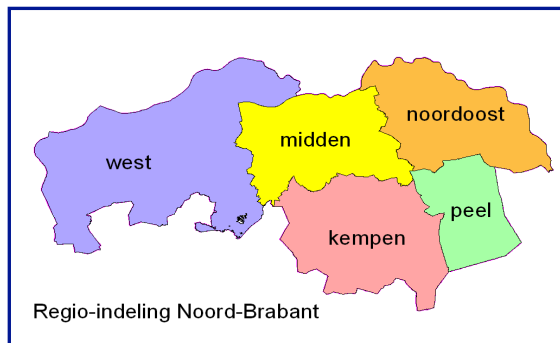
Populatieontwikkeling

De grafiek toont het aantal gevonden territoria in Noord-Brabant. De jaren met voorafgaand een vorstrijke winter zijn met een * gemarkeerd.

Na de toename in Noord-Brabant vanaf 2000 volgde na het topjaar 2008 weer een afname.

De winters van 2009-2012 verliepen weliswaar niet bijzonder streng, maar kenden wel felle vorstperiodes, met soms een pak sneeuw. In 2012 werd het dieptepunt bereikt, met 28 territoria. Sindsdien is de populatie ruim verdubbeld. Deze toename lijkt een relatie te hebben met de zachte winters vanaf 2014.

regio	2013	2014	2015	2016
west	5	1	3	4
midden	4	6	11	13
noordoost	4	8	6	8
peel	7	8	6	11
kempen	12	14	20	21
totaal	32	37	46	57

Verspreiding naar regio

De Kempen, vanouds het kerngebied, nam in aantal nauwelijks toe. Door de toename elders, met name de regio midden-Brabant, zakte de relatieve bijdrage van de regio de Kempen naar 37%. Opvallend is dat in de vier krimpjaren 2009-2012 het aandeel van regio de Kempen gemiddeld 54% bedroeg. In de vier groei-jaren daarna nam dit af naar gemiddeld 39%. Het lijkt erop dat de populatie bij krimp zich terugtrekt in het kerngebied, en bij groei vooral uitdijt in midden, noordoost en Peel. Enfin, het betreft hier statistiek met kleine getallen. Zeker is in ieder geval dat West (nog) een enigszins een 'buitenpost' blijft.

Molenkwikken

Ook in 2016 nam het aantal watermolen-bewonende grote gelen verder toe. Tussen 2010 en 2014 waren slechts 3-4 molens bewoond, in 2016 waren dit er alweer 7, en dat is de helft van alle watermolens in onze provincie. Hier kregen sommige broedende vogels het wel zwaar. Na het noodweer van 1 juni in Zuidoost-Brabant nam het waterpeil in de beken zo toe, dat nesten in de problemen kwamen. Zo bleken de vier jongen van de Dommelse Volmolen die nacht alle in het nest te zijn verdrongen, nadat het waterpeil binnen enkele uren met 1,30 m was gestegen. Bij de andere Dommelse watermolen bleek het broedpaar na de vloed onvindbaar.

Rioolkwikken

Van de vloed hadden de 'rioolkwikken' op de rwzi's minder last. In 2016 werden 11 territoria gevonden op een rwzi, één minder dan in 2015. Opvallende item blijft de grote belangstelling voor de rwzi Eindhoven. Hier werden vier territoria genoteerd!

Sluiskwikken

Reden om deze nieuwe 'categorie' grote gele kwikken apart te benoemen is de toegenomen interesse van de vogels in sluizen en stuwen. In 2015 bevonden zich 11 territoria bij een sluis of stuw; in 2016 is dit aantal verdubbeld naar 22, ofwel van 24% naar 39%. Dit soort fluctuaties hebben we door de jaren vaker gezien; een voor de hand liggende verklaring ontbreekt vaak.

Object	2013	2014	2015	2016
rwzi	16%	32%	26%	19%
watermolen	13%	8%	11%	12%
sluis/stuw	47%	30%	24%	39%
brug/viaduct	16%	19%	22%	14%
overig	9%	11%	17%	16%

Ontwikkelingen in landelijk perspectief

In Twente zette het in 2015 ingezette herstel van de populatie door, met een verdere groei naar 49 territoria¹. De grote schommelingen in de ZO-Achterhoek lijken nog niet voorbij²: na de terugval in 2015 van 42 naar 30 jooot het aantal territoria in 2016 weer omhoog naar 39, een toename met 30%. Zo lijkt 2016 over de gehele linie een goed jaar voor de GGK.

Juvenile ggk, (JMR)

Meedoen

Als je ook wilt meedoen aan dit onderzoek, of een monitoring-object wil 'adopter', dan kan je contact met ons opnemen via info@grotegelekwik.nl

Waarnemingen doorgeven

Blijf losse waarnemingen doorgeven via waarneming.nl of telmee.nl !

Vermeld daarbij alsjeblieft het kleed en het gedrag, dit is voor essentiële informatie! Probeer te noteren: man of vrouw of jong, dan wel zang, nestbouw of nestindicatief gedrag. En als de nestlocatie kwetsbaar is, zet de waarneming dan op 'vervagen'.

Dankzegging

Zonder de inspanningen van een flink aantal deelnemers is een dergelijk langlopend onderzoek niet mogelijk. Onze dank gaat daarom uit naar al degenen die in 2016 waarnemingen hebben doorgegeven of andere informatie hebben gedeeld:

Peter van den Akker, Leo Ballering, Jan Benoist, Ans de Bijl, Arno Braam, Mattie van Dijck, Maurice van den Eijnden, Frans van Erve, Fiona Franken, Gerard van Gool, Piet Gruyters, Toon van Haren, Martin Hermans, Titia van Heusden, Frans Hijnen, Robert Kastelij, Gijs Kerkhof, Jan Leenders, Harrie van der Leij, Kees van Limpt, Jaap van der Linden, Jan van Loon, Piet Looijen, Rutger van Ouwerkerk, Lambert Prüst, Ger van Santvoort, Jelle Schuurmans, Henk Sierdsema, Koos Slenders, Mark Sloendrecht, Peter van der Sloot, Jochem Sloothaak, André Veen, Bart Veenstra, Arend Vermaat, Rob Voermans, Hisko de Vries (waarneming.nl), Jan Wouters en Pieter Wouters.

Verder dank aan allen die hun gegevens doorgeven via waarneming.nl en telmee.nl en aan degenen die we vergeten zijn te noemen!

Gebruikte bronnen:

1 Akker, Peter van den (2016).

Het broedseizoen 2016 van ijsvogel en grote gele kwikstaart in Twente. Eigen verslag.

2 Boele, Arjan (2017).

Persoonlijke mededeling data ZO-Achterhoek en provincie Limburg. Sovon.

3 Boele, Arjan et al. (2017).

Broedvogels in Nederland in 2015. Sovon

4 Braam, Arno en Janmartin Rahder (2009).

Geschiedenis van een nieuwkomer: de grote gele kwikstaart als broedvogel in Brabant in 2006-2008. www.grotegelekwik.nl

5 Rahder, Janmartin en Simon Teerink, (2016)

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2015. www.grotegelekwik.nl

6 Sovon nieuwsbrief mei, (2016).

<https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/eerste-jonge-grote-gele-kwikstaarten-vliegvlug>

Partners:

www.brabantsevogels.nl

www.brabantslandschap.nl

www.dommel.nl

www.eco-on-site.nl

www.grotegelekwik.nl

